

ГОДИШНИК НА СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

ФАКУЛТЕТ ПО ПЕДАГОГИКА

Книга Социални дейности

Том 114–115

ANNUAL OF SOFIA UNIVERSITY “ST. KLIMENT OHRIDSKI”

FACULTY OF EDUCATION

Social work

Volume 114–115

ОРГАНИЗАЦИОННО-КОНЦЕПТУАЛНА РАМКА НА ПРАКТИЧЕСКАТА ПОДГОТОВКА НА СТУДЕНТИТЕ В СПЕЦИАЛНОСТ СОЦИАЛНИ ДЕЙНОСТИ В ГЕРМАНИЯ¹

ВАНЕСА ФИЛИСЯН*

Резюме. Статията представя стажуването в Германия като част от процеса по придобиване на държавно признание за упражняване на професията социален работник. Разгледани са изискванията на университетите към студентите, завършващи специалността Социални дейности, както и вече изградената в страната система за доброволчество.

Ключови думи: социална работа, университет, бакалавър, практическа подготовка, стажуване, доброволчество, Германия

¹ Статията е разработена от автора по време на участието му в програма Еразъм в периода септември 2020–февруари 2021 г. в Католически университет за приложни науки Северен Рейн Вестфалия в Кьолн.

* Имейл: vanesafilisyan@gmail.com

ORGANIZATIONAL AND CONCEPTUAL FRAMEWORK OF THE PRACTICAL TRAINING OF STUDENTS IN THE SPECIALTY SOCIAL WORK IN GERMANY

Vanesa Filisyan

Abstract. *The article presents the internship in Germany as part of the process of obtaining state recognition for practicing the profession of social worker. The requirements of the universities for the students graduating in the specialty „Social Activities“ are considered, as well as the already established system of volunteering in the country.*

Keywords: *social work, university, Bachelor`s degree, praxis, internship, volunteering, Germany*

Увод

Образователната система в Германия е по-разнообразна и практически ориентирана от българската. Още на гимназиален етап учениците имат възможността да избират дали искат да учат в гимназия, което в бъдеще ще им даде възможност да следват във висше учебно заведение, или ще учат в дуално училище (то съчетава теория и практика по следния начин: 2 дни теоретични и 3 дни практически занятия). Тази диференциация подсказва за ролята на кариерното ориентиране още в ученическа възраст, за да може ученикът да избере най-подходящата за него форма. Преходът от училище към изучаването на специалност Социални дейности в университет също преминава през фаза на кариерно ориентиране под формата на доброволчество. По този начин бъдещите студенти имат възможността да се потопят в професията и да се ориентират дали тя съответства на техните представи и очаквания и едва след завършването на този „стаж“ имат право да кандидатстват по специалността. Завършвайки образователно-квалификационна степен „бакалавър“ Социални дейности, немските студенти трябва да получат държавно признание в следствие на практика в институция за социална работа.

Немските университети

За да може да упражнява професията си, социалният работник в Германия трябва да получи държавно признание, което удостоверява, че той е квалифициран за тази длъжност (теория и практика). То се присъжда от съответните федерални провинции съгласно вътрешното им законодателство.

Освен теоретично обучение се изисква и доказването на практически опит, което се реализира чрез изпит, проведен след поне едногодишна практика в социалната работа по време на/или след следването в направление Со-

циална работа (вж. Приложение 1). За да е валидна практиката, трябва да се провежда в организация за социална работа, която е определена със закон или наредба на съответните министерства на федералните провинции. На всеки кандидат, който е завършил Социални дейности, трябва да му се осигури възможност да получи държавно признание.

Целта на обучението за получаване на държавното признание е да даде възможност на студентите да се справят със задачите на социалната работа в практиката на обществени и независими организации самостоятелно, като се вземат предвид методологичните, правните, организационните и финансовите фактори.

Националният стандарт изисква по време на практическата работа кандидатът да се запознае със социална работа и свързаните с нея административни дейности, да задълбочи своите специализирани знания и да приложи на практика теоретично придобитите специални знания. За квалификацията му трябва да се изготви план за обучение, като се вземат предвид целите на обучението. По време на квалификацията външните придружаващи курсове трябва да бъдат завършени в съответствие с плана за обучение, като ръководители на практическото обучение трябва да бъдат опитни специалисти по социална работа с държавно признание (вж. Приложение 2).

В края на практическата си работа кандидатът трябва да подготви писмен доклад, в който да опише подробно в какви дейности и по какъв начин се е включил. Тук трябва да се опише случай, в който студентът е участвал, както и какви методи са използвани за решаването му.

Центърът за обучение към университета докладва на държавния орган за професионалното развитие и годност на кандидата и определя дали може да изпълни специалните изисквания за държавно признаване, както и дали целите на обучението са постигнати в съответствие с плана за обучение. Кандидатът трябва да докаже на устен изпит (колоквиум), че целите (изискванията на Сдружението на немските социални работници) са постигнати. След успешно завършване на колоквиума държавното признание се издава от съответното федерално министерство.

Държавното признание може да бъде отнето, ако кандидатът е извършил престъпления, които са отразени в свидетелството му за съдимост.

Според Закона за държавното признаване на социални работници/педагози в Северен Рейн-Вестфалия успешното завършване на образователно-квалификационна степен „бакалавър“ Социални дейности в държавен или признат от държавата университет във Федералната провинция Северен Рейн-Вестфалия води до държавно признаване като социален работник, ако са изпълнени следните критерии (Recht NRW):

1. Бакалавърската степен по социални дейности е завършена за стандартния обучителен период от най-малко 6 семестъра и покрива 180 ECTS.

2. В учебния план е интегрирана практическа част, състояща се от поне 100 работни дни, която се извършва под ръководството на специалист и се контролира от преподавателя.

3. Съответства на квалификационната рамка за социален работник на Fachbereichstag Soziale Arbeit.

4. Усвоени са знания за методите и ценностите в социалната работа, както и ключови умения за администриране на случаи и програми.

5. Критична рефлексия на базата на практическите умения.

По време на практиката не се допуска отпуски. При отсъствие трябва незабавно да се информират университета и организацията, като се прави допълнителна уговорка за компенсиране на пропуснатите часове. Що се отнася до заплащането, то не е регламентирано, но университетът дава възможност то да се договаря между студента и институцията (Rahmenvereinbarung Stand).

Задължителни практически модули за получаване на държавно призвание са M2 – практическо изследване, и M21 – провеждане на практика в институция за социална работа. В M2 се разработват изследователски въпроси и задачи за проучване, за които във втората част на семинара се разработват теоретично тематични области, които се изследват емпирично в третата част на семинара. Резултатите от тези изследователски проекти се презентират в края на втория семестър на отворена лекция. През зимния семестър се провежда конференция, по време на която се представят теоретичните приноси и се разработват научни проекти. Студентите, записали модул 2, могат да се договорят с ръководителя на модула и на практическото звено колко дни в седмицата ще имат теренна практика (Praxiskonzept – KatHO, последно посетен на 23.01.2021 г.)

M21 – задължителна практика с продължителност 100 дни в институция за социална работа. Тя се провежда през 4-ти и 5-и семестър. Паралелно с това студентите посещават семинари, свързани с полето, в което избраната от тях институция работи (семинар за интердисциплинарен учебен проект: ISPS) с лекция по теория на супервизията и практическа супервизия – в 5-ти семестър присъственият ден в университета е понеделник и тогава се провеждат горепосочените семинари. След завършването на практиката студентите трябва да подготвят портфолио за работата си в институцията. Предпоставки за допускане до изпит M21:

1. Доказателство за издържани изпити във всички задължителни за бакалавърската програма модули.

2. Участие в кариерно изложение за намиране на подходящо място за практика.

3. 6 посещения по време на седмицата за теория и практика.

4. Завършен семинар за разработване на интердисциплинарен учебен проект: ISPS.

5. Завършено и активно участие в лекция по теория на супервизията и ориентирана към практиката супервизия.

6. Успешно завършване на 100 дневната практика, удостоверено от институцията за социална работа.

Седмицата за теория и практика и участието в кариерното изложение за намиране на подходящо място за практика са задължителни в учебната програма на студентите, разработващи портфолио за държавно признание.

Възможността за развитие на системата за практическа подготовка на студентите предполага разширяване на възможностите за признаване на стажове и доброволчески инициативи, в които те са се включвали, разгръщайки своя кариерен план за развитие. Германия е една от страните с традиции и практика като *доброволна социална година*.

Доброволчество и стажуване в Германия

В голяма част от университетите в Северен Рейн-Вестфалия, които предлагат специалността Социални дейности, е задължително кандидат-студентите да могат да докажат една година практика в сферата на социалната работа. Най-лесният начин за намиране на подходяща практика е участието в доброволчески програми, финансирани от държавата – а именно Доброволната социална година (Freiwilliges Soziales Jahr) или Доброволната екологична година (Freiwilliges Ökologisches Jahr (FSJ) (Доброволна екологична година е вид доброволческа служба, по време на която участниците се ангажират активно с опазването на околната среда). Доброволческата служба в Германия, в рамките на доброволната социална година, е целодневна, като се изразява предимно в практическа помощ на специалистите в институциите, насочени към общото благо, по-специално в социални институции, в институции за детско и младежко благосъстояние, включително институции за извънкласно младежко образование и институции за младежка работа, или в институции, предлагащи здравни и културни услуги, както и в места за социална закрила и настаняване. Доброволците получават джобни пари, като за осъществяване на Доброволната социална година трябва да са спазени предварителните условия:

1. Участниците са завършили средно образование, но все още не се навършили 27 години.

2. Участниците не са трудово ангажирани при друг работодател.

3. Подписват договор за участие в Доброволната социална година за период от минимум 6 и максимум 24 месеца.

Освен джобни доброволците могат да получат безплатно настаняване, храна и работно облекло. Те възлизат на 6% от осигурителния доход на работниците и служителите.

Доброволците имат възможност да провеждат своята доброволна година в чужбина, като преди заминаването си следва да бъдат подготвени от лицензиран доставчик на доброволни услуги. Доброволната социална година е придружена от обучение, което то се осигурява от координаторите на инициативата с цел укрепване на чувството за отговорност за общото благо и предаване на социален и межкултурен опит. Педагогическата подкрепа включва професионалното ръководство на доброволците, индивидуална подкрепа от менторите в институцията за социална работа, както и семинарна работа. Провеждат се въвеждащ, междинен и заключителен семинар, всеки от които има минимална продължителност от пет дни. Общата продължителност на семинарите е най-малко 25 дни въз основа на дванадесет месеца участие в доброволната социална година. Ако продължителността на доброволния ангажимент бъде удължен, общата продължителност на семинарите не се променя. Участието в семинарите е задължително. Доброволната социална година обикновено се завършва за период от дванадесет последователни месеца. В случай на провеждане на доброволчеството в Германия има възможност за удължаване на периода с до шест месеца. Многократното участие в доброволната социална година не се финансира. Например ако един доброволец е завършил службата си към Доброволната социална година, няма да му бъде заплатено, ако след това реши да се включи и в Доброволната екологична година.

Финансирането за доброволната социална година се определя от федералните провинции.

Оторизирани организации на доброволната социална година в Германия са:

1. Сдруженията и техните подразделения, които са част от Федералната работна група за социалните дейности;
2. Религиозни общности със статут на публична корпорация.
3. Регионалните власти и корпорации съгласно публичното право.

Компетентният държавен орган може да одобри допълнителни носители на доброволната социална година в Германия, ако те гарантират изпълнение в съответствие с разпоредбите. Като доставчици на доброволната социална година в чужбина по смисъла на този закон се допускат юридически лица, които:

- са регистрирани като доставчици на социални услуги и подготвят, изпращат и контролират доброволци за служба в чужбина;
- гарантират, че въз основа на техния доказан опит в чужбина, те ще изпълнят задачата си в дългосрочен план и ще изпълнят задълженията си по закона;
- имат седалище във Федерална Република Германия.

Компетентният държавен орган взема решение за одобрение на организатори на доброволната социална година в чужбина.

Одобрението може да бъде отменено и по други важни причини, особено ако дадено условие не е изпълнено. Отмяната или оттеглянето на прием не засяга правата на доброволците.

Доставчикът на доброволческата услуга и доброволецът сключват писмено споразумение преди началото на доброволната услуга. Той трябва да съдържа:

1. Собствено име и фамилия, дата на раждане и адрес на доброволеца.
2. Име на доставчика на доброволческата услуга.
3. Периода от време, за който доброволецът се е ангажирал с доброволческа служба, както и разпоредби за преждевременно прекратяване на услугата.
4. Декларация, че разпоредбите на този закон ще бъдат спазени по време на извършване на доброволчеството.
5. Парични обезщетения и обезщетения в натура за настаняване, хранене, работно облекло и джобни пари.

Организаторът на доброволната социална година може да събира и обработва лични данни, доколкото това е необходимо за финансирането, като данните трябва да бъдат изтрети след приключване на доброволната социална година.

За дейност в рамките на доброволната социална година трябва да се прилагат съответно разпоредбите за защита на труда и Федералния закон за празниците. Доброволците носят отговорност за нанесени щети при изпълнение на работата си също както служителите.

Друг вид доброволческа дейност е Доброволната екологична година. Тя отново се финансира от федералните провинции. Доброволческата служба в контекста на доброволна екологична година се извършва през целия ден като предимно спомагателна дейност в институции и организации, които са активни в областта на опазването на природата и околната среда. По време на доброволческата инициатива за участниците се организират обучителни семинари. Менторството и семинарите се реализират от централен орган на доброволната екологична година с цел укрепване на чувството за отговорност за общото благо, по-специално за устойчив подход към природата и околната среда, за развиване на екологично съзнание. Обучителният курс включва техническото ръководство на доброволците преди започване на работа по проекти, както и наставления и семинари по време на изпълнението им. Провеждат се въвеждащ, междинен и заключителен семинар, всеки от които има минимална продължителност от пет дни. Общата продължителност на семинарите е най-малко 25 дни за дванадесет месеца участие в доброволната екологична година. Ако услугата бъде удължена, общата продължителност на семинарите не се удължава. Времето за семинар се счита за време на обучение.

Заклучение

Темата за кариерното ориентиране на младите хора е особено значима, тъй като то е определящо за тяхната професионална реализация, както и е тясно свързано с техния стандарт на живот. За сега в страната ни няма развита единна национална мрежа за кариерно ориентиране. Тази задача има образователната система – в лицето на учители, възпитатели и университетски преподаватели, от една страна, а от друга – Агенцията по заетостта и в частност бюрата по труда, както и частните и неправителствените организации за професионално и кариерно ориентиране и консултиране. Кариерният път на един човек е свързан с множество избори, които започват още в ученическа възраст – например изборът на подходяща гимназия или специалност след седми клас. За да се вземе правилното решение, подрастващите трябва да са изградили умения за събиране и отсяване на информация, както и за себепознание, за да могат да проучат желаната специалност, както и изискванията и възможностите, които тя дава, и да ги съпоставят на собствените си силни и слаби страни. Едва след като анализират фактите, те ще са в състояние да вземат решение. В България за прием в специалност Социални дейности не се изисква доказването на предходен опит в сферата. Също така се наблюдава, че специалността звучи привлекателна за голям брой студенти, които бързо след това се отказват и отпадат от системата на висшето образование. Често българските студенти започват своята кариерна ориентация едва след избора на специалност в университета, което носи своите последици – сменяна на специалности, липса на мотивация, неудовлетвореност и т.н. Част от възможните решения са свързани с развитие на системата за кариерно консултиране, на дейностите на кариерните центрове и следване на кариерните цели при академичното кариерно планиране (Богданова, М., 2021). Добра практика в тази посока е развитието на менторството в академична среда. От една страна, то помага на първокурсниците да се адаптират към новия им живот в университета, получавайки ценни насоки за съдържанието и избора на дисциплини, изискванията, сроковете за записване и други актуални въпроси, касаещи първокурсника. От друга страна, това е възможност за самите ментори да надградят своите знания и умения, като се включат в инициативите на кариерния център към университета. По този начин те играят и ролята на мост между кариерния център и студентите (Богданова, М., Б. Кривирадева, 2021). Друга алтернатива са алумни клубовете и организирането на срещи, посветени на кариерата, по време на които вече реализираните се студенти разказват за своя кариерен път, както и изискванията и предизвикателствата, на които един млад специалист може да се натъкне.

ПРИЛОЖЕНИЯ

Приложение 1

Указания за провеждане на преддипломна практика в Katholische Hochschule Nordrhein-Westfalen²

1. Обща информация:

Университетът предлага бакалавърска програма (редовно обучение) Социална дейности с продължителност 6 семестъра. За да се получи държавно признаване като социален работник, студентите трябва успешно да преминат практика от поне 100 дни или 800 ч. Тази продължителност може да бъде намалена, ако се вземе предвид предишен трудов или практически опит.

Целта на тази преддипломна практика е:

- студентите да подпомагат базовия специалист и да се запознаят с работата под супервизия;
- да поемат първите си самостоятелни задачи и случаи;
- рефлексия над ежедневиия опит на специалиста.

Модулът „Преддипломна практика по социални дейности“ може да бъде започнат само при условие, че студентът е събрал минимум 120 кредита до момента.

Целта е преди всичко студентите да участват при разработването на идеите, методическите, но и правните, организационните и административните условия на институцията и нейните предложения от гледна точка на социалната работа.

За стаж за признаване е важно студентите да получат реалистичен поглед върху областта на социалната работа и да могат да изпитат и изпробват ролята си в професионалната област чрез прякото си участие.

Студентите избират къде да проведат практиката си спрямо интересите си, след което сключват договор за стажуване с институцията. Отговорни лица от университета извършват проверка на институцията и сключения договор.

Преддипломната практика се придружава от редовни онлайн семинари, които целят студентите да рефлектират между теорията и практиката.

Студентите подготвят проектен доклад, който се приема като изпит в края на практиката и се оценява от комисия. Заради изпитния характер на работката институциите нямат право да я използват. Всички проекти се пазят от университета и не са публични.

2. Изисквания за провеждане на практиката:

- след завършването на практиката студентите трябва да докажат продължителност от 100 дни;

² (KatHO, 2022)

- след приключване на практиката се издава удостоверение за договореното завършване на проекта и формуляр за оценка;

- студентите трябва да са взимали участие в типичните за социалната работа области – превенция, смекчаване или разрешаване на социални проблеми. Практикуващите трябва също така да бъдат интегрирани в съществуващите екипни структури, доколкото е възможно. Препоръчва се да се позволява на студентите да участват в екипни срещи и супервизия, за да им се даде цялостен поглед върху практическата област;

- по време на практиката всяка институция трябва да предвиди по един специалист, по възможност с дългогодишен опит в социалната работа, който да дава насоки и да ръководи работата на студента. Името на ментора трябва да е известно на университета, като, ако по време на практиката има смяна на ментора, това незабавно трябва да се съобщи на комисията за провеждане на преддипломна практика на университета и тази промяна да бъде одобрена от ръководството (вж. Приложение 2).

Студентите получават от менторите редовна и конструктивна обратна връзка за собствената си работа, социално поведение, представяне, както и за напредъка си. Задачата на обучението е преди всичко да подпомага студентите в тяхното професионално и личностно развитие.

3. План за провеждане на практиката

С всеки студент трябва да се съгласува индивидуален план за провеждането на практиката, който да бъде изпратен на университета, преди студентът да започне. В рамките на основните цели при изучаването на социалната работа в университета (компетенция за анализ, за действие и личностна компетенция), преддипломната практика насърчава по-специални три области на компетентност, които са взети от препоръките на „Федералната работна група на практическите служби/ Катедри на университети по социална работа“:

Професионална компетентност

- системно изучаване и преживяване на сложната професионална практика на доставчиците на социални услуги и разпознаване и частично практикуване на базови социални дейности в съответствие с областта на работа (приложно ориентирано);

- опознаване на целевата група – на техните социални, регионални и лични проблеми. Акцентира се върху разпознаването и използването на силните страни на клиента;

- натрупване на знания за други институции и услуги в работното поле;

- използване на законови и институционални услуги – изчерпване и възможности за оптимизация;

- запознаване със средствата и методите на професионалното действие;

- проверка на социално-научни теории в практиката.

Роля на професията

Тази област обхваща основното формиране на професионален хабитус, който може да бъде доразвит в по-късната професионална практика.

Студентът трябва:

- да получи общ поглед върху организационната структура на институцията по време на преддипломната практика и да разбере процесите на вземане на решения и разпределение на задачите;
- да се идентифицира със собствената си професионална роля и да може да дефинира границите с други професионални роли;
- да признава стандартите и професионалните етични принципи на социалната работа и да може да ги разграничава от други професионални роли;
- да разпознава напрежението между обществото, институциите и очакванията на клиентите и да развие способността да се действа в съответствие с професионалните етични принципи;
- да използва конструктивно практическите инструкции, като редовно обмисля и оценява учебните процеси с цел повишаване на личната и професионалната преценка.

Рефлексивни умения

Рефлексивните умения са ключова част от развитието на професионалната и личната идентичност. Студентите трябва:

- да доразвият възприятието си за себе си и за околните;
- да осъзнават ценностите и нормите, които формират основата на собствените им действия и да могат да да преценят тяхната важност;
- да могат да оценят последствията от своите действия и да носят отговорност за тях.

Формуляр за започване на преддипломна практика

Конкретно название на стажантската позиция (Адрес, Институция, Сфера)	
Насоченост на стажа	
Задачи и цели на институцията	
Основна област на приложение на студента	
Целеви групи на институцията	
Форми на работа в институцията	

Целите и съдържанието на преддипломната практика трябва да бъдат формулирани по време на въстъпителните беседи и в докладите за практиката по такъв начин, че да може да бъде измерено до каква степен те са постигнати. Планът за практиката не служи като твърда рамка, като основно споразумение, чието съдържание може да бъде променено и доразвито по време на преддипломната практика. Практическият план се определя след консултация със студента. Целите и задачите трябва да бъдат формулирани възможно най-конкретно с пряка препратка към областта на приложение на практиката.

Формуляр за индивидуален план

Име на студента	
Конкретна цел на обучението	
Задачи	
Методи	
Лични образователни цели на студента	
Начало на преддипломната практика	
Договорено седмично работно време в часове	

Приложение 2

Бланка за ръководителя³

Име на ръководителя	
Квалификация	Социален работник, Диплома ✓ Бакалавър ✓ Магистър Социален педагог, Диплома ✓ Бакалавър ✓ Магистър Психолог, Диплома ✓ Бакалавър ✓ Магистър Педагог, Диплома ✓ Бакалавър ✓ Магистър Възпитател, Диплома ✓ Държавно признание Възпитателите задължително трябва да участват в семинар, организиран от университета, ПРЕДИ началото на стаж за признаване. Ако ръководителят е с квалификация възпитател, попълненото споразумение за практика се изпраща към университета само СЛЕД като е преминал през семинара.

³ Пак там

Работен опит (продължителност и поле на работа)	
Допълнителни обучения и квалификации	

ЛИТЕРАТУРА

- Богданова, М. (2021) Университетът, неговият студент и трудността. – В: Измерения на компетентността. София: УИ „Св. Климент Охридски“. [Bogdanova, M. (2021) Universitetat, negoviyat student i trudnostta. – V: Izmerenia na kompetentnostta. Sofia: UI „Sv. Kliment Ohridski“.]
- Богданова, М., Б. Кривиradeва, К. Тодорова, Г. Назърова (2021) Кариерно планиране в академична среда. Наръчник за ментори, академични наставници и студенти. София: УИ „Св. Климент Охридски“. [Bogdanova, M., Kriviradeva, B., Todorova, K., Nazarova, G. (2021) Karierno planirane v akademichna sreda. Narachnik za mentori, akademichni nastavnitsi i studenti. Sofia: UI „Sv. Kliment Ohridski“.]
- Василев, Д., Я. Мерджанова (2011) Теория и методика на професионалното ориентиране: УИ „Св. Климент Охридски“. [Vasilev, D., Y. Merdzhanova (2011) Teoria i metodika na profesionalното orientirane: UI „Sv. Kliment Ohridski“.]
- Анон., н.д. *IU Fernstudium – Soziale Arbeit*. [Онлайн] Available at: <https://www.iu-fernstudium.de/bachelor/soziale-arbeit/> [Отваряно на 19 Февруари 2021].
- Анон., н.д. *KatHO – Soziale Arbeit*. [Онлайн] Available at: <https://www.katho-nrw.de/koeln/studium-lehre/fachbereich-sozialwesen/soziale-arbeit-ba/bewerbungsvoraussetzungen/> [посетен на 23 януари 2021].
- Анон., н.д. *KatHO Praxiskonzept*. [Онлайн] Available at: https://www.katho-nrw.de/fileadmin/primaryMnt/Koeln/PraxisSW/KatHO_Praxiskonzept [посетен на 23 януари 2021].
- Анон., н.д. *KatHO Praxisvertrag*. [Онлайн] Available at: https://www.katho-nrw.de/fileadmin/media/studium/studiengaenge/Soziale_Arbeit_B.A._/Paderborn/Praxisvertrag_katho_basa_praxis_hoeke_Formular_.pdf [посетен на 7 януари 2022].
- Анон., н.д. *Recht NRW*. [Онлайн] Available at: https://recht.nrw.de/lmi/owa/br_text_anzeigen?v_id=00420200218091933544 [посетен на 9 януари 2021].
- Анон., н.д. *Rahmenvereinbarung Stand*. [Онлайн] Available at: – <https://www.bmfsfj.de/resource/blob/100776/57eeda65e1ea78fa24f93dd5e337c24/fsj-gesetztestext-data.pdf> [посетен на 9 януари 2021].
- Анон., н.д. *Staatlicher Anerkennung*. [Онлайн] Available at: <https://www.dbsh.de/profession/staatl-erkennung.html> [Отваряно на 10 Януари 2021].
- KatHO, 2022. *Praxisvertrag*. [Онлайн] Available at: https://katho-nrw.de/fileadmin/media/studium/studiengaenge/Soziale_Arbeit_B.A._/Paderborn/Praxisvertrag_katho_basa_praxis_hoeke_Formular_.pdf [посетен на 10 май 2022].